

OD REDAKCJI

Idea wydania numeru specjalnego czasopisma pojawiła się w ubiegłym roku, kiedy to rozpoczęliśmy przygotowania do obchodów 40-lecia samorządu zawodowego radców prawnych. Brak wątpliwości, że jest to moment, kiedy w naszym czasopiśmie naukowym powinny pojawić się wypowiedzi dotyczące wyzwań stojących przed zawodem radcy prawnego oraz samorządem zawodowym. Przypadł mi zaszczyt koordynacji prac nad wydaniem numeru specjalnego. Zadanie nie okazało się zbyt trudne, ponieważ znakomita większość osób, które – w moim przekonaniu – powinny zabrać głos w dyskusji zarówno o naszym zawodzie, jak i kondycji oraz przyszłości naszego samorządu, przyjęła życzliwie to zaproszenie.

Polecany Państwa uwadze numer specjalny czasopisma zawiera 14 artykułów naukowych oraz głosę. Celem postawionym przed pierwszym z artykułów, czyli „Prawnik jako tłumacz. O metaforycznym rozumieniu eksperckiego charakteru zawodów prawniczych” autorstwa Pawła Skuczyńskiego, jest wyjaśnienie charakteru zawodów prawniczych jako eksperckich. W szczególności podjęta została próba odpowiedzi na pytanie, na czym w przypadku tych zawodów polega rola społeczna wymagająca zastosowania abstrakcyjnej wiedzy do rozwiązywania konkretnych problemów. Punktem wyjścia rozważań są teorie społeczne ujmujące tę rolę jako pośredniczenie oraz integrowanie struktury społecznej. Następnie, przy pomocy metodologii metafory kognitywnej, charakterystyka ta została doprecyzowana poprzez zestawienie z innego rodzaju działalnością ekspercką. Wskazano praktyczne problemy w pracy prawnika związane z pośredniczeniem w strukturze społecznej między abstrakcyjną wiedzą o prawie a rozwiązywaniem jednostkowych problemów prawnych.

W artykule pt. „Język prawnego populizmu – perspektywa filozoficznoprawna” jego autor Marcin Matczak wyjaśnia, na czym polega przeprowadzana przez środowiska

populistyczne zmiana kultury prawnej, definiowanej jako zbiór istotnych dla prawa konwencji językowych i behawioralnych. Główną tezą artykułu jest twierdzenie, że populistyczna zmiana kultury prawnej polega na uczynieniu ważnych dla prawa pojęć znakami pustymi bądź nieustannie zmiennymi oraz na niszczeniu konwencji prawnych przy pomocy szeregu instrumentów. Z przeprowadzonej analizy płyną wnioski co do tego, jak można przeciwdziałać populistycznej zmianie kultury prawnej.

W trzecim z zawartych w numerze specjalnym artykułów pt. „Zadania samorządu radców prawnych w świetle art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” jego autor Sławomir Patyra podkreśla, że świadczenie pomocy prawnej przez radców prawnych w Polsce, jako demokratycznym państwie prawnym chroniącym wolności i prawa człowieka, stanowi zasadniczy element określający pozycję prawną i szczegółowe funkcje ustrojowe nie tylko samych radców prawnych, lecz także zrzeszającego ich samorządu. Tym samym samorząd zawodowy – jako jedyna dopuszczalna formuła zorganizowania radców prawnych w ramach ich działalności – stanowi *sui generis* element ustroju Rzeczypospolitej, opartego na idei prymatu Konstytucji w systemie źródeł prawa oraz na zasadzie legalizmu, wyznaczającej granice możliwości działania organów władzy publicznej.

W artykule pt. „Misja samorządu radców prawnych i jego członków” Rafał Stankiewicz podkreśla, że elementy definiujące misję samorządu zawodowego i misję zawodu radcy prawnego są wyznaczone przez cele postawione przed zawodem radcy prawnego, jakimi są udział w systemie wymiaru sprawiedliwości i wspieranie demokratycznego państwa prawnego. Ustawa zasadnicza zawiera w art. 17 unormowanie wyrażające się w nałożeniu na samorządy zawodów zaufania publicznego obowiązku harmonijnego łączenia wielu funkcji. Samorząd zawodowy ma nie tylko kształtować środowiskowe interesy osób wykonujących zawody zaufania publicznego, lecz przede wszystkim zmierzać do ich uzgodnienia z interesem publicznym.

W artykule pt. „Rola radców prawnych w demokratycznym państwie prawnym” jego autor Mariusz Wieczorek podkreśla, że stwierdzenie ustrojowej roli radców prawnych w Polsce znajduje odzwierciedlenie w postanowieniach Konstytucji RP oraz przepisach ustawy o radcach prawnych. Przepisy te tworzą spójny mechanizm, który w ujęciu modelowym powinien gwarantować radcom prawnym w wymiarze indywidualnym i ich samorządowi zawodowemu realny wpływ na stopień realizacji konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego. Występując w charakterze pełnomocnika procesowego, sporządzając opinie na potrzeby stosowania prawa przez organ administracji publicznej czy też ekspertyzy w procesie legislacyjnym, radca prawny powinien mieć na uwadze to, że wykonuje zawód zaufania publicznego, któremu ustrojodawca przypisał szczególne znaczenie, daleko wykraczające poza zwykłą działalność zarobkową. W artykule zawarto szereg istotnych wniosków dla osób wykonujących zawód radcy prawnego.

Do podstawowych elementów definiujących zawód zaufania publicznego, jakim jest radca prawny, odnosi się Tomasz Niedziński w tekście pt. „Tajemnica zawodowa radców prawnych oraz ich niezależność”. W artykule zwraca uwagę na takie elementy jak konieczność zachowania tajemnicy zawodowej oraz uwzględniania zasad deontologii zawodowej w trakcie świadczenia pomocy prawnej przez radcę prawnego. Autor omawia wiele aspektów stosowania regulacji prawnych dotyczących obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w kontekście obowiązywania Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

Następny z zamieszczonych w numerze specjalnym artykułów – tekst autorstwa Aleksandra Jakubowskiego pt. „Status samorządu radców prawnych w świetle Kodeksu postępowania administracyjnego – z perspektywy rozpatrywania skarg, wniosków i petycji”, odnosi się do statusu organów samorządu zawodowego jako organów administracji publicznej w ujęciu funkcjonalnym i konieczności realizacji regulacji prawnych określających sposób działania organów administracji, jak choćby przepisów dotyczących przyjmowania skarg i wniosków zawartych w Kodeksie postępowania administracyjnego.

W artykule pt. „Uczestnictwo w spółkach kapitałowych jako forma wykonywania zawodu radcy prawnego” Bogusław Sołtys podejmuje aktualną obecnie dyskusję nad rozszerzeniem katalogu form wykonywania zawodu radcy prawnego na spółkę kapitałową. Publikację tę traktujemy jako istotny, wstępny głos w wypracowaniu stanowiska samorządu zawodowego w tym zakresie.

Z kolei w tekście pt. „Zmiana zawodu lub formy jego wykonywania z perspektywy etyki zawodowej radców prawnych” jego autor Sławomir W. Ciupa porusza zagadnienia związane z mobilnością zawodową radcy prawnego w świetle zasad zapisanych w Kodeksie Etyki Radcy Prawnego. Autor omawia zmianę zawodu lub formy jego wykonywania w aspekcie przejścia z sektora publicznego do prywatnego, z sektora prywatnego do publicznego i w ramach sektora prywatnego. Zjawiska te, choć w części unormowane, prawnie uykają bowiem regulacji etycznej. Autor analizuje, czy zastosowanie powyższych zasad etyki jest wystarczające z punktu widzenia zabezpieczenia przed nieetycznym korzystaniem z relacji lub sieci kontaktów z zawodowej przeszłości, a także unikania z tym związanego ograniczenia niezależności, konfliktów interesów, naruszenia tajemnicy zawodowej lub lojalności.

Istotne praktyczne zagadnienie wykonywania zawodu w formie kancelarii przez radców prawnych sprawujących opiekę nad osobą niepełnosprawną poruszają Katarzyna Małyś-Sulińska oraz Marcin Wujczyk w tekście pt. „Zawieszenie działalności wykonywanej w formie kancelarii radcy prawnego w związku ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością”. W artykule odniesiono się do szeregu aspektów realizacji obowiązków radcy prawnego jako przedsiębiorcy prowadzącego kancelarię w związku ze sprawowaniem opieki nad osobami niepełnosprawnymi.

W tekście pt. „O niekonstytucyjności zasad wynagradzania radców prawnych świadczących pomoc prawną z urzędu i wynikających z tego skutkach prawnych”, kolejnym z zamieszczonych w numerze, Monika Florczak-Wątor porusza problemy związane z konstrukcją regulacji normatywnych odnoszących się do tworzenia oraz realizacji przepisów dotyczących wynagradzania radców prawnych świadczących pomoc prawną z urzędu. Uwagi swoje autorka czyni w związku z wykładnią przepisów ustawy zasadniczej. We wspomnianym tekście wskazano, że zróżnicowanie wynagrodzeń radców prawnych z urzędu i z wyboru za te same czynności podejmowane w ramach udzielanej pomocy prawnej wywołuje pewność, że rozwiązanie to jest niekonstytucyjne. Podstawowa ranga przepisów zawierających te unormowania umożliwi sądom ich pomijanie oraz ustalanie wysokości wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu w oparciu o zasady dotyczące ustalania wynagrodzenia pełnomocnika z wyboru. Orzecznictwo sądowe już w chwili obecnej podąża w tym kierunku, co jednak nie uchyla ciężącego na Ministrze Sprawiedliwości obowiązku zmiany wadliwych konstytucyjnie przepisów.

Powiązany z poprzednim tekstem jest również artykuł Piotra Rylskiego pt. „Orzekanie o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu w postępowaniu cywilnym – uwagi *de lege ferenda*”. Autor zauważa konieczność podjęcia pilnych zmian w odniesieniu do orzekania i wypłacania pełnomocnikom należnych im wynagrodzeń i zwrotu kosztów. W przeciwnym razie świadczenie usług przez pełnomocników ustanowionych przez sąd z urzędu będzie działalnością ryzykowną dla pełnomocników, a przede wszystkim będzie wpływać na jakość świadczonej pomocy osobom, którym się ona należy. W opinii autora zmiany te powinny iść w kierunku zgodnym z tendencjami europejskimi, czyli wprowadzenia pełnej zasady odpowiedzialności Skarbu Państwa za te koszty. W ocenie autora tekstu niezbędne jest wprowadzenie regulacji nakazującej niezwłoczną wypłatę należnych pełnomocnikowi z urzędu kosztów, tak jak to obecnie dzieje się z należnościami świadków, biegłych czy tłumaczy.

W kolejnym z zamieszczonych w numerze specjalnym artykułów pt. „Prawo do korzystania z pomocy obrońcy w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” jego autor Jarosław Zagrodnik omawia rzeczywisty sposób realizacji orzeczeń Trybunału w kształtowaniu krajowych przepisów dotyczących udziału obrońców w procesie karnym. Autor zdecydowanie krytycznie ocenia regulację tego uprawnienia w prawie polskim na etapie skierowania ścigania karnego przeciwko określonej osobie.

W ostatnim z zamieszczonych w numerze artykułów pt. „Reprezentacja strony przez profesjonalnego pełnomocnika w postępowaniu sądownoadministracyjnym” jego autor Wojciech Piątek porusza szereg istotnych i niebędących do tej pory przedmiotem refleksji problemów związanych z udziałem fachowych pełnomocników w postępowaniach przed sądami administracyjnymi. W szczególności odniesiono się do zakresu przedmiotowego przymusu adwokacko-radcowskiego przed NSA, określenia konsekwencji uchybień popełnionych przez fachowego pełnomocnika dla sfery praw i obowiązków podmiotu reprezentowanego. Zakreślono również wyzwania stojące współcześnie przed fachowymi pełnomocnikami oraz ich organami samorządowymi.

Numer specjalny zamyka częściowo krytyczna glosa autorstwa Piotra Rączki i Karoliny Rokickiej-Murszewskiej do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6 maja 2021 r., II GSK 1057/20.

Numer specjalny kwartalnika ma tym razem zwiększoną objętość, wynikającą z tego, że podjęliśmy decyzję o jego opublikowaniu jednocześnie w dwóch językach (również w języku angielskim). Wyrażamy przekonanie, że spotka się on z zainteresowaniem wśród naszych przyjaciół zrzeszonych w zaprzyjaźnionych prawniczych korporacjach zawodowych w poszczególnych państwach Unii Europejskiej. Od dawna odbieramy od nich oznaki zainteresowania, życzliwości i troski wynikającej z sytuacji panującej obecnie w polskim wymiarze sprawiedliwości. Okazja naszego jubileuszu jest dobrym momentem, aby ukazać również im problemy i wyzwania stojące obecnie przed radcami prawnymi oraz zrzeszającym ich silnym i skonsolidowanym samorządem zawodowym.

Rafał Stankiewicz
redaktor naukowy numeru